

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Majandusanalüüsi ja rahanduse instituut

Indra Tupp

**GENERATSIOONIDE X JA Y HOIAKUD ISAPUHKUSE
SUHTES**

Bakalaureusetöö

Õppekava rakenduslik majandusteadus, peeriala linna- ja keskkonnaökonomika

Juhendaja: Heili Hein, MA

Tallinn 2018

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 6067 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Indra Tupp

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: TAAB134444

Üliõpilase e-posti aadress: indra.tupp@gmail.com

Juhendaja: Heili Hein, MA:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

SISUKORD	3
LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. HOIAKUTE JA VANEMAPUHKUSTE TEOREETILISED JA EMPIIRILISED KÄSITLUSED	7
1.2. Vanemapuhkuse probleemkohad ja mõju majandusele/pereelule/soolisele ebavõrdsusele	8
1.2.2. Vanemapuhkuste mõju	9
2. ÜLEVAADE VANEMAPUHKUSE SEADUSANDLIKUST RAAMISTIKUST EESTIS JA PÕHJAMAADES	11
2.1. Vanemapuhkuse liigid Eestis	11
2.1.1. Riigikogus menetlusel olevad isapuhkuse seadusemuudatused	13
2.1.2. Isapuhkus Eesti meedias	13
2.2. Vanemapuhkus põhjamaades	13
3. UURING X JA Y GENERATSIOONIDE HOIAKUTEST ISAPUHKUSE SUHTES	17
3.1. Uuringu eesmärk, meetod ja valim	17
3.1.1 Vastajate profiil	19
3.2. Kvantitatiivne analüüs	20
3.2.1. Mudel 1	20
3.2.2. Mudel 2	21
3.2.3. Mudel 3	22
3.3. Kvalitatiivne analüüs	23
3.4. Järeldused	26
KOKKUVÕTE	28
SUMMARY	30
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	32
LISAD	34
Lisa 1. Küsimustik	34
Lisa 2. Mudel 1	38
Lisa 3. Mudel 2	40
Lisa 4. Mudel 3	42

LÜHIKOKKUVÕTE

Antud töö eesmärk on isapuhkuse süsteemiga seotud seadusemuudatustega seoses välja uurida eestlaste hoiakud isapuhkuse suhtes ja võrrelda neid hoiakuid generatsioonide X ja Y vahel. Töös on püstitatud kolm hüpoteesi, milleks on, et hoiakud isapuhkuse suhtes on pigem positiivsed ja Y generatsioon on isapuhkuse suhtes positiivsemalt meelestatud kui X generatsioon ning naiste olukord on tööturul lapse saamis tõttu raskem kui meestel. Töö hüpoteeside kontrollimiseks on läbi viidud ankeetküsitlus, mille tulemuste põhjal on tehtud kvanitatiivne uuring ökonomeetriliste mudelite abil ja eesmärgi saavutamiseks kvalitatiivne uuring tekstiliste vastuste põhjal. Olulisemad tulemused on, et eestlaste hoiakud isapuhkuse suhtes on pigem positiivsed. Kõik töös püstitatud hüpoteesid peavad paika. Hoiak isapuhkuse suunas on positiivne. Vastajad soovivad pikemat ja paindlikumalt tasustatud isapuhkuse süsteemi ning teavitustöö suunamist tööandjatele. Soovitustena toob autor välja teavitustöö jätkamise isapuhkuse teemal Eesti meedias ning isapuhkuse hüvitise süsteemi muutmise Soome süsteemile sarnasemaks.

Võtmesõnad: hoiakud, isapuhkus, vanemapuhkused

SISSEJUHATUS

Aja jooksul on maailm näinud isaideaali muutumist ja kujunemist koloniaalsest isast, leiva lauale toojaks ja nüüdisajal kaasvanemaks ema kõrval, tuues kaasa endaga mitmeid muudatusi ühiskonnas ja ka sotsiaalsete teostuste süsteemis. (Cabrera *et al.* 2000) Ühiskonna muutuste valguses on isapuhkuse olulisus ka Eesti meediakanalites viimasel ajal olnud suurema fookuse all kui tavaliselt. Heaks näiteks sellel teemal on sotsiaalkampaania „Papsiga kodus“, mis leidis kajastust 2017 aasta teises pooles ning mille rahastajaks oli sotsiaalministeerium. Antud temaatika on võetud päevakorda seaduseelnõu raames, mille plaaniks on muuta isapuhkuse süsteemi pikemaks ja muuta puhkuse võtmise eeltingimusi paindlikumaks. Nende sündmuste valguses on läbi viidud ka käesolev bakalaureusetöö, mille eesmärgiks on teada saada Eesti inimeste hoiakud isapuhkuse suhtes ning vaadata neid hoiakuid X ja Y generatsioonide võrdluses.

Töö eesmärgist tulenevalt pandi paika hüpoteesid, mida oli kolm. Esimeseks hüpoteesiks on see, et isapuhkusesse suhtutakse positiivselt. Teine hüpotees tulenes generatsioonidevahelise võrdluse aspektist ehk hüpoteesiks oli, et Y generatsioon on isapuhkuse suunas positiivsemalt meelestatud, kui X generatsioon. Kolmandaks, väiksema fookusega hüpoteesiks oli, et emade olukord tööturul on keerulisem tulenevalt faktist, et nad peavad lapse saamise tõttu tööturult eemal olema.

Töö hüpoteesidest ja uurimisprobleemi loomust tulenevalt kasutati bakalaureusetöö empiirilise osa koostamiseks nii kvalitatiivset meetodit kui ka kvantitatiivset meetodit. Uuringu läbiviimiseks kasutati veebipõhist ankeetküsitlust, mida jagati sotsiaalmeedias. Ankeetküsitluse vastuste põhjal koostati kolm ökonomeetrilist mudelit, et analüüsida tulemusi ning kontrollida töö hüpoteeside paikapidavust ning teha järeldusi ja ettepanekuid. Kvalitatiivses uuringu osas analüüsis autor küsitluses olnud avatud küsimuse vastuseid. Küsitlusele vastas 239 inimest, millest arvesse läks 238 vastust. Küsimustiku sihtgrupiks olid kõik eesti keelt kõnelevad inimesed kahes vanuserühmas 14-36 aastat ning 37-57 aastat.

Käesolev bakalaureusetöö on jagatud kolme ossa. Esimeses töö osas toob autor lugejani teaduskirjanduses käsitletud hoiakute definitsioone ning ka vanemapuhkuste teoreetilisi ja empiirilisi käsitlusi. Teine töö osa annab lugejale ülevaate vanemapuhkuste süsteemi hetkeolukorrast Eestis. Lisaks hetkeolukorrale on teises peatükis toodud välja eelpoolmainitud seadusmuudatused ning kirjeldatakse ka isapuhkuse kajastamist Eesti meedias. Eesti süsteemile kontrasti toomiseks võrdleb autor Eesti vanemapuhkuste süsteemi põhjamaade omaga. Bakalaureusetöö kolmas osa koosneb läbiviidud uuringu ülevaatest, valimi kirjeldusest ning sisaldab endas nii kvalitatiivse kui ka kvantitatiivse uuringu tulemusi. Lisaks tulemustele teeb autor järeldusi ja ka ettepanekuid edasiseks tegevuseks.

1. HOIAKUTE JA VANEMAPUHKUSTE TEOREETILISED JA EMPIIRILISED KÄSITLUSED

Esimene peatükk annab lugejale ülevaate töö teemaga seonduvast kirjandusest ning varasematest uuringutest. Kirjanduse ülevaade käsitleb endas nii hoiakute definitsiooni, erinevate vanemapuhkuse liikidega seotud probleemkohti ning toob välja kirjanduses esineva vanemapuhkuste ideaalmudeli. Lisaks seletab antud peatükk erinevate vanemapuhkuse liikide erinevate stuktuuride mõju nii riigi majandusele, eelkõige tööjõuturule, traditsioonilisele perele muudlile, laste kasvatamises osalevate osapooltele ning lapsele endale.

1.1. Hoiaku definitsioon ja käsitlus

Hoiakut (ing.k. *attitude*) on käsitletud kirjanduses väga mitmeti. Varasemad sotsiaalteadlased on hoiaku mõistet käsitlenud väga ühemõõtmeliselt, nimetades hoiakut hindavaks seisukohaks objekti suhtes (Zimbardo, Leippe 1991, 31). Hoiaku defineerimine on oluline just seetõttu, et kuigi teadlased vaidlevad teemal, kas hoiakud dikteerivad käitumist (Hogg, Vaughan 2008), siis usutakse, et hoiakute abil saab inimesi nähtuste ja esemete suunas häälestada. Üks suurimaid hoiakute mõjutajaid on endiselt ka modernses maailmas massimeedia, mille abil üritatakse inimeste käitumisi muuta. (Zimbardo, Leippe 1991, 31-32) Antud mõjutegur on oluline selles kontekstis, et hoiakud, mille kohta ei ole inimesel teadmisi ja informatsiooni kujunevad alateadlikult väikeste infokildude ja selle põhjal, mida inimene oma tajutavas maailmas näeb. Kui informatsioon kindla teema kohta on tutvusringkonna arvamuse poolt kujunenud, võib see olla nii negatiivne kui ka positiivne. See võib omakorda häälestada ka inimest vastavalt käituma. (Pratkanis, Greenwald 1989) Seetõttu on oluline eriti sotsiaalsete teemade puhul meedias jagada võimalikult täpset ja vajalikku informatsiooni.

1.2. Vanemapuhkuse probleemkohad ja mõju majandusele/pereelule/soolisele ebavõrdsusele

Käesolev alapeatükk kirjeldab vanemapuhkuse mõju nii riigi majandusele, soolisele ebavõrdsusele kui ka pereelule. Samuti lahkab antud alapeatükk vanemapuhkuse probleemkohtasid ning “ideaalset” mudelit.

1.2.1. Vanemapuhkuse probleemkohad ja ideaalne mudel

Suurimaks probleemiks vanemapuhkuse temaatika juures on just ema poolt võetud puhkuse majanduslikud tagajärjed sellele samale emale. Nimelt on mitmed autorid seisukohal, et pikemalt töölt eemal olnud naiste palk kahaneb, tuues kaasa lisaks finantsraskustele ka soolise palgalõhe suurenemise (Ruhm 1998). Palga kahanemise põhjustab see, et lapsega kodus oldud aja jooksul vähenevad spetsiifilised oskused ning ei toimu oskuste edasiarengut, mis tekitab raskusi hiljem uuesti tööturule naasmisel. Antud probleemiga seisavad silmitsi pigem spetsialistid ja kõrgema astme töötajad, samas kui lihttöölisi antud olukord nii väga ei mõjutagi. Lisaks on niiöelda rahaline karistus (*motherhood wage penalty*) suurem rohkem kui ühe lapse saamise puhul, mis ei julgusta naisi mitut last saama (Anderson *et al.* 2002).

Helene Dearing (2016) on ühes oma artiklis analüüsinud kahekümne seitsme euroopa riigi vanemapuhkuse poliitikaid ning võrrelnud neid nii öelda ideaalse mudeliga, mis kõige paremini peaks toetama soolist võrdõiguslikkust tööturul. Dearing on loonud ideaalse mudeli töötades läbi varasemat kirjandust vanemapuhkuste teemal ning see mudel näeb ette 14 kuud tasustatud puhkust, millest pool on reserveeritud isadele. Antud artiklis tuleb välja, et Euroopa riigid on ideaalilähedal pigem puhkuse pikkuse poolest ja ka puhkuse tasustamise poolest, kuid ideaalist üsna kaugel, kui asi puudutab isadele reserveeritud vanemapuhkuse aega. Eesti tulemused mudelis on suhteliselt keskmised. Eesti vanemapuhkuse poliitika kasuks räägib see, et siin on vähemalt mingigi osa isadele olemas puhkuseks, olgugi, et see on lühike ning Eesti vastu räägib see, et siin on küll pikk periood vanemapuhkuse jaoks, kuid tasustamise periood on väike. Selline struktuur toob erinevate allikate sõnul endaga kaasa nii positiivseid kui ka negatiivseid mõjutusi. Negatiivseks loeb lõputöö autor töö hüpoteesidest tulenevalt selle, et pikema vanemapuhkuse puhul on naiste palk tööturule tagasi minnes madalam, mis nagu varasemalt sai välja toodud mõjutab just spetsialiste ja kõrgema haridustasemega naisi. Positiivseks mõjuks

sellise struktuuri puhul on esiteks see, et aega lapsega olla on suhteliselt palju ning ka see, et isadel on ka puhkuses oma osa, mille positiivse mõju kohta annab ülevaate järgmine alapeatükk.

1.2.2. Vanemapuhkuste mõju

Tasustatud vanemapuhkuse süsteem loob naistele kindlustunde tööturule sisenedes, et neil on võimalik saada lapsi ka tööl käies, ilma suurt finantsilist puudujääki kogedes. Samuti aitab siinkohal kaasa ka isapuhkuse olemasolu, kuna tõendid varasematest uuringutest on näidanud, et pikemalt töölt eemal olnud naiste palk kahaneb, aga tänu isapuhkuse raames koju jäävatele isadele, on võimalik naistel kiiremini tööturule tagasi minna. (Ruhm 1998)

Vanemapuhkuse mõju lapsele on justkui ilmselge. Lapse kasvamise juures olevad vanemad loovad lapsega tugevama suhte, mis mõjutab lapse käekäiku ka pikemas perspektiivis. Näitena toob autor siinkohal kahe kirjanduses kajastatud uuringu tulemused, millest esimese tulemus näitas, et kuigi kõrgemalt haritud isad kasutavad vähem isapuhkust (Boll *et al.* 2014), mis tuleneb ilmselt hüvitise kärpimisest kõrge palga tõttu, siis nende kõrgelt haritud isade poolt võetud isapuhkusel on lapse arengule positiivsemad mõjud. Antud väide tuleb välja ka Norras läbi viidud uuringust, kus tulemustes selgus, et lapsed, kelle kõrgharidusega isad võtavad isapuhkust ja veedavad lapsega koos aega ka koheselt peale sündi, saavad hiljem koolis paremaid tulemusi (Cools *et al.* 2015). Samuti on uuringutest välja tulnud positiivseid psühholoogilisi mõjusid emadele, kelle emapuhkus on tasustatud, millest olulisemad on need, et korraliku kompensatsiooniga puhkusepoliitika laste saamisel aitavad hoiduda edaspidi tekkida võivast depressioonist ning antud poliitika aitavad kaasa naiste vaimse tervise säilitamisele pikemas perspektiivis (Avendano *et al.* 2015)

Liikudes edasi mõjust lastele ja emadele, on pika perioodiga korralikult tasustatud isapuhkusel väga tugev positiivne mõju isade arusaamale laste kasvatamisest, mis omakorda mõjutab ka majapidamises tööde jaotust, muutes selle võrdsemaks ning andes läbi selle võimaluse lapsega kvaliteetselt aega veeta mõlemal vanemal. Selline positiivne mõju on pikaajaline ning jätkub ka peale tasustatud puhkuse lõppu mõlemal vanemal. Nimelt ei jaga koos last kasvatavad vanemad vaid koduseid ülesandeid, vaid jagavad ühiselt ka vastutust. Samas Kanada näitel saab väita, et isad, kes isapuhkuse võimalust kasutasid vaid lühiajaliselt, et aidata emal kodus sisse elada koos uue lapsega, käitusid ka edaspidi nagu oleks laste kasvatamine ema töö ja isa on seal kõrval vaid abiks. (Rehel 2014) Jagatud vastutus omakorda on oluline ka seetõttu, et nii kaua kui peres on

kohustused ebavõrdselt jagatud, ei lahene ka soolise ebavõrdsuse teema. Siia alla kuulub ka lapse kasvatamise kohustus. (Angelov *et al.* 2016)

Rakendades heldelt tasustatud vanemapuhkuse poliitikaid, saab riik julgustada rohkem naisi lapsi kasvatama, mis omakorda teenib riigile rohkem tulu. Antud loogika alusel on ellu viidud Eestis ka teavituskampaania, mis suunab inimesi veebikalkulaatori juurde, kus saab arvutada Eesti riigi elaniku panus riigi tuludesse aastaks 2060 lähtudes isiku maksutuludest. Arvutustest näeb, et üksikisik ise teenib madalama summa riigikassasse, kui isik, kellel on vähemalt üks laps. Kuna inimesed teenivad erinevaid tulusid, on arvutuskäigu aluseks võetud Eesti keskmine brutopalk. (Laste sünni mõjud... 2018)

2. ÜLEVAADE VANEMAPUHKUSE SEADUSANDLIKUST RAAMISTIKUST EESTIS JA PÕHJAMAADES

Käesolevas peatükis antakse lugejale ülevaade Eestis pakutavatest vanemapuhkuse liikidest. Ära on toodud, kes millist vanemapuhkust taotleda võib ja millised on hüvitised iga puhkuseliigi puhul. Samuti antakse ülevaade hetkel riigikogus menetlusel olevatest seadusemuudatustest, mis puudutavad konkreetselt isapuhkust. Lisaks tuuakse välja ka olulisemad vanemapuhkuse liigid põhjamaades ja kirjeldatakse erinevusi Eesti ja põhjamaade vanemapuhkuse korralduses.

2.1. Vanemapuhkuse liigid Eestis

Eestis on vanemapuhkuse liike kokku seitse, millest kuus on tasustatud ning üks täielikult tasustamata. Järgnev puhkuseliikide tutvustus on koostatud Sotsiaalministeeriumi (2018) avalike andmete põhjal.

Esimese vanemapuhkusena tooks välja rasedus- ja sünnituspuhkuse, mida on naisel õigus võtta vähemalt seitsekümmend päeva enne sünnitamise tähtpäeva, mis on arsti või ämmaemanda poolt paika pandud. Kokku on antud puhkuseliiki võimalik võtta kuni sada nelikümmend päeva ning selle puhkuse eest maksab hüvitist Haigekassa. Sünnitushüvitise maksmine käib sünnituslehe alusel ja seda on võimalik maksta töötajana ravikindlustatud naisele.

Järgmiseks vanemapuhkuse liigiks on lapsehoolduspuhkus, mille saamise õigus on nii emal kui ka isal, eeldusel, et puhkust kasutab korraga vaid üks vanematest. Antud puhkuseliik on mõeldud alla kolmeaastase lapse vanematele ning seda võib kasutada kas ühes osas järjest või osade kaupa ükskõik, mis ajal, kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni. Lapsehoolduspuhkusele minnes peab tööandjat teavitama vähemalt 14 kalendripäeva enne puhkuse algust ning selle puhkuse hüvitis on sätestatud perehüvitise seaduses. Hüvitis selle puhkuseliigi puhul on alguses vanemahüvitis ning selle lõppedes lapsehooldustasu. Kui vanemahüvitis on arvutatud hüvitist taotleva vanema eelmise kalendriaasta keskmise töötasu järgi, mis makstakse välja 100%-selt,

siis lapsehooldustasu on sätestatud perehüvitise seaduses ning on konkreetselt paika pandud summa. Lapsehooldustasu suuruseks on 38,36 eurot iga kuni kolme aastase lapse kohta ning see makstakse igakuiselt lapsehoolduspuhkusel olevale vanemale.

Kolmandaks puhkuseliigiks on lapsepuhkus, mis on kas kolm tööpäeva, juhul kui vanem kasvatab ühte või kahte alla 14-aastast last või kuus tööpäeva, kui vanem kasvatab vähemalt kolme alla 14-aastast last või vähemalt ühte alla kolmeaastast last. Antud puhkuseliigi hüvitist tasutakse töötasu alammäära alusel.

Puudega lapse kasvatamise puhkuse õigus on isal või emal, kuni lapse 18 aastaseks saamiseni. Puhkuse pikkus on üks lisatööpäev puhkust igas kalendrikuus. Lisapäeva eest tasutakse Vabariigi Valitsuse poolt paika pandud töötasu alammäära alusel.

Lapsendaja puhkus on mõeldud isikutele, kes lapsendavad alla 10-aastase lapse. Puhkuse pikkus on kuni 70 kalendripäeva alates lapsendamise kohtuotsuse jõustumise päevast. Antud puhkuseliigi tasustamine käib ravikindlustusseaduse alusel. Lapsendamishüvitist makstakse lapsendamisele eelneva aasta keskmise palga alusel.

Eestis on olemas lapsevanematele ka tasustamata lapsepuhkus, mille saamise õigus on vanematel, kes kasvatavad kuni 14 aastast või kuni 18 aastast puudega last ning selle puhkuse pikkus on igal kalendriaastal kuni kümme tööpäeva.

Viimaseks Eestis kehtivaks vanemapuhkuse liigiks on isapuhkus. Isapuhkust võivad isad võtta kas kahe kuu jooksul enne eeldatavat lapse sündimise tähtaega või kahe kuu jooksul peale lapse sündi. Isal on õigus võtta puhkus ka osade kaupa ning seda saab kasutada vaid tööpäevadel. Õigus antud puhkusele on kõikidel isadel, kes on töölepingulises suhtes. Sealjuures ei pea olema isa lapse emaga abielus ning rolli ei mängi ka see, kas lapse ema on parajasti rasedus- ja sünnituspuhkusel või mitte. Nagu lapsehoolduspuhkuse puhul, tuleb ka isapuhkuse puhul puhkuse võtmisest tööandjat vähemalt 14 kalendripäeva ette teavitada. Lisaks on isal õigus mitme tööandja juures töötades võtta samal ajaperioodil puhkust kõikide tööandjate juurest. Isapuhkuse kompenseerimine käib algselt läbi tööandja ning hiljem kompenseerib Sotsiaalkindlustusamet hüvitise tööandjale. Hüvitise suurus arvutatakse hüvitise saaja viimase kuue kuu keskmise töötasu alusel, sealjuures on hüvitamise piir kolmekordne Eesti keskmine brutopalk, mille puhul võetakse arvesse puhkuse kasutamisele eelnenud üle-eelmise kvartali Eesti keskmist brutopalka.

2.1.1. Riigikogus menetlusel olevad isapuhkuse seadusemuudatused

Hetkel on riigikogus menetlemisel seadusemuudatus seoses vanemahüvitisega, mille eesmärk oleks vanemahüvitist saavatele vanematele anda õigus hüvitist soovi korral peatada ning taasalustada nagu see on praegu lapsehoolduspuhkuse hüvitise puhul.

Teiseks tähtsaks tegevuseks vanemapuhkuste valdkonnas on riigikogus olev seaduseelnõu, millega tahetakse muuta pikemaks isapuhkuse perioodi. Muudatus oleks kümne päeva pealt 30 päeva peale ning samuti soovitakse seaduseelnõuga saavutada ka seda, et isapuhkust tasustataks vanemahüvitisega. Kui hetkel peavad isapuhkust taotlevad isad olema töölepingulises suhtes tööandjaga, siis käesoleva muudatusega soovitakse anda õigus isapuhkust taotleda kõikidel isadel olenemata nende eelnevast töösuhtest ja töötamise lepingulisest vormist. Isapuhkust võib muudatuse jõustudes kasutada samaaegselt emaga ning ka eraldi kuni lapse kolme aastaseks saamiseni. Muudatuse jõustumise ajaks on hetkel planeeritud 1.juuli 2020. (Tööandjale ja... 2018)

2.1.2. Isapuhkus Eesti meedias

2017 aasta teises pooles oli nii Eesti telemeedias, raadios, sotsiaalmeedias kui ka avalikus linnaruumis liikvel sotsiaalkampaania „Papsiga kodus“, mille eesmärgiks oli kasvatada Eesti isades teadlikkust isapuhkuse tähtsusest, ärgitada isasid lastega koju jääma ja suunata ka tähelepanu hetkel riigikogus olevatele seaduseelnõudele, mille eesmärk on isapuhkust pikemaks ja tasustatuks muuta. Antud kampaaniat rahastas sotsiaalministeerium ning kampaania maksumuseks oli 99701,82 eurot. (Rudi 2017)

2.2. Vanemapuhkus põhjamaades

Eesti oma tegemistes ja poliitikas võtab tihtipeale eeskujuks põhjamaad, kes on võrdõiguslikkuse ja isapuhkuse teemal olnud terves maailmas juhtivas rollis (Sigurdardóttir, Garðarsdóttir 2018). Et tuua Eestis hetkel kehtivale vanemapuhkuste süsteemile natuke kontrasti ja võrdlust, toob autor välja põhjamaades ehk Rootsis, Norras, Taanis, Islandil ja Soomes kasutusel olevad praktikad ning hindab neid vastavalt Helene Dearingu (2016) uuringus välja töötatud ideaalmudelile.

Alltoodud tabelis on kokkuvõtlik võrdlus põhjamaade ning Eesti rasedus- ja sünnituspuhkuse süsteemist.

Tabel 1. Põhjamaade ja Eesti rasedus- ja sünnituspuhkuse süsteem

Riik	kestvus	hüvitise maksmise aeg	hüvitise suurus
Eesti	20 nädalat (140 päeva)	terve periood	100% vastavalt palgale
Taani	18 nädalat	terve periood	100% laega: 561,13€/nädal
Soome	17.5 nädalat (105 päeva)	terve periood	varieerub ¹
Island	13 nädalat (3kuud) vanemapuhkuse süsteemis	terve periood	80% laega 3017,94€/kuus
Norra	13 nädalat - vanemapuhkuse süsteemis	terve periood	lühike periood: 100% pikk periood: 80% laega 56 484,90€/aastas
Rootsi	14 nädalat	tasustamata	võib kasutada lapsehoolduspuhkuse hüvitist

Allikas: OECD Family Database (2017)

Märkused:

1. Soomes on hüvitise suurus jaotatud vastavalt hüvitise saaja aastapalga suurusele. Esimesed 56 päeva on kuni 56 443€ aastapalgaga hüvitatud 90%, üle selle piiri hüvitatakse 32,5% aastapalgast. Ülejäänud päevade eest makstakse kuni 36 686€ aastapalgaga hüvitist 70% palgast, kuni 56 443€ aastapalgaga 40% palgast ning üle selle sissetulekuga isikutele 25% palgast. Miinimum tasu päevas on 23,93€.
2. Kõik valuutad on konverteeritud eurodeks 15.05.2018 kuupäeva seisuga.

Tabel 1 näitab, et Eestis on rasedus- ja sünnituspuhkus kõige pikema perioodiga ning see makstakse kinni 100%-liselt samas kui Norras ja Islandil ei olegi eraldi sellist vanemapuhkuse liiki nagu rasedus- ja sünnituspuhkus, vaid neil on see osa lapsehoolduspuhkuse süsteemist, kus Islandi puhul on kogu puhkuse pikkuseks 39 nädalat tasustatud puhkust, millest 13 on reserveeritud emale, 13 nädalat isale ja 13 nädalat on jätetud vanemate vahel jagamiseks kuni lapse kahe aastaseks saamiseni. Tasustamine toimub keskmise töötasu alusel. Tasustatakse 80% töötasust ülemise laega 3017,94€ kuus. Antud tasustamine kestab kuni lapse kahe aastaseks saamiseni.

Norra puhul on süsteem natuke keerulisem, kuid ka seal on lapsehoolduspuhkuse puhul reserveeritud 10 nädalat emale ja 10 nädalat isale. Ülejäänud puhkuse aja jagavad vanemad omavahel. Neid nädalaid, mida jagada on siis kas 46 või 56, olenevalt sellest, kas valitakse lühem periood, mis on 100%-liselt tasustatud palga ülemmääraga 56484,90 eurot aastas või pikem periood, mis on 80%-liselt tasustatud sama ülemmääraga. Norra puhul tasub mainida ka seda, et puhkust saavad võtta mõlemad vanemad koos välja arvatud 3 nädalat enne sünnitust ning 6 nädalat peale sünnitust.

Soome rasedus- ja sünnituspuhkuse tasustamine kestab küll terve perioodi vältel, aga on vastavuses puhkusevõtja aastapalgaga. Nimelt on esimesed 56 päeva võimalik saada hüvitist 90% aastapalgast, kui aastapalk on kuni 56 443 eurot. Kõrgema aastapalgaga emadel on õigus saada hüvitist 32,5% aastapalgast. 56 päeva möödudes on edasise perioodi ajal õigus kuni 36 686 eurose aastapalgaga emadel saada hüvitist 70% palgast, kuni 56 443 eurose aastapalgaga 40% ning üle selle 56 443 eurose aastapalga puhul 25% hüvitist. Sealjuures on paika pandud ka miinimumhüvitis päevas, mis on 23,93 eurot.

Järgnevas tabelis on sarnaselt eelnevale kajastatud põhjamaade ja Eesti võrdlust, seekord isapuhkuse kestvuse ning hüvitise teemal.

Tabel 2. Põhjamaade ja Eesti isapuhkuse süsteem

Riik	kestvus	hüvitise maksmise aeg	hüvitise suurus
Eesti	2 nädalat (10 tööpäeva)	terve periood	100% laega kolmekordne eesti keskmine brutopalk
Taani	2 nädalat	terve periood	100% laega: 561,13€/nädal
Soome	9 nädalat ¹	terve periood	varieerub
Island	Lapsehoolduspuhkuse süsteemis reserveeritud eraldi osa isadele.	-	-
Norra	2 nädalat	tasustamata	tasustamata
Rootsi	10 päeva	terve periood	77,6% palgast laega 32 274,99€/aastas

Allikas: OECD Family Database (2017)

Märkused:

1. Soome isapuhkuse üheksast nädalast peab kolme kasutama emaga samaaegselt ja ülejäänud kuus nädalat emapuhkusest erineval ajal.
2. Kõik valuutad on konverteeritud eurodeks 15.05.2018 kuupäeva seisuga.

Tabel 2 annab mõista, et kõikidel riikidel on olemas mingit liiki isapuhkus, isegi kui see on vaid osa lapsehoolduspuhkusest. Norra on ainukene riik, kus isapuhkuse periood on tasustamata. Samas on Norras sarnaselt Islandile, kus isapuhkus täielikult eraldi mõistena puudub, üks osa lapsehoolduspuhkusest reserveeritud vaid isadele kasutamiseks ja ei ole ülekantav emale. Antud korraldus on tegelikkuses näinud pigem positiivset käitumise muudatust. Eriti hea näitena saab tuua Islandi enne 2008 aastal toimunud finantskriisi, kus isadele on reserveeritud 13 nädalat isapuhkust. Seal kasutasid isad keskmiselt 3 kuud isapuhkust, kuna seda ei saanud emale üle kanda ning see oli ka tasustatud vastavalt palgale. (Sigurdardottir, Garðarsdóttir 2018)

Vaadates Helene Dearingu ideaalmudelit on kõige ideaalilähedasemad just Island, Rootsi, Norra, Taani ja Soome, samas, kui Eesti jääb euroopa riikide võrdluses suhteliselt keskele. Põhjamaid tõstab kõrgemale just paremini tasustatud lapsehoolduspuhkuse süsteem, kus makstakse pikemalt vanemahüvitist peale rasedus- ja sünnituspuhkuse hüvitise lõppemist. (Dearing 2016)

3. UURING X JA Y GENERATSIOONIDE HOIAKUTEST ISAPUHKUSE SUHTES

Antud peatükis uuritakse autori poolt läbiviidud isapuhkuse suunas kujunenud hoiakute uuringu tulemusi ning tehakse järeldusi ning ettepanekuid. Esimene alapeatükk selgitab uuringu metoodikat ja põhjendab valimit. Teises alapeatükis tuuakse välja uuringu tulemused, analüüsitakse tulemusi ning kolmandas alapeatükis tehakse järeldused ning ka ettepanekud isapuhkuse kajastamise kohta.

3.1. Uuringu eesmärk, meetod ja valim

Antud töö eesmärk oli teada saada Eesti elanike hoiakud ja arvamused isapuhkuse ja sellega seonduvate seadusemuudatuste suhtes. Eesmärgist lähtuvalt viis autor läbi internetipõhise küsitluse, mida jagati sotsiaalmeedias veel 12 inimese poolt lisaks autorile endale, ajavahemikus 3.aprill- 23.aprill.

Uuringu valimiks olid Eesti inimesed vanuserühmades 14-36 ning 37-57 aastat. Antud vanusevahemikud pandi paika Strauss ja Howe (1991) käsitlusele põhinedes. Nimelt on uuringu üheks eesmärgiks võrrelda hoiakuid X generatsiooni, kelle sünniaastad on 1961-1982 ja Y generatsiooni, kelle sünniaastad jäävad vahemikku 1982-2004, vahel. Vastavalt eesmärgile sai vastuseid kogudes valim kategoriseeritud neisse kahte vanuserühma. Antud generatsioonide käsitlus on laialdaselt levinud teaduskirjanduses ning see on ka põhjus, miks selline jaotus tehti. Esialgelt paika pandud eesmärk saada valimisse sada vastajat sai väga edukalt täidetud, kui küsitlusele vastas 239 inimest, millest arvesse võeti 238 vastust, kuna esimene vastaja vastas küsitlusele selle testimise eesmärgil. Vastajaid teavitati töö eesmärgist ning neile tagati ka nende anonüümsus.

Küsimustik oli jaotatud kolmeks osaks, millest esimene keskendus konkreetselt arvamuste kogumisele isapuhkuse kohta ning oli omakorda jaotatud kolmeks. Isapuhkuste osa esimene pool sisaldas endas küsimusi isapuhkuse olulisuse, isapuhkuse hüvede teadlikkuse kohta ning

isapuhkuse reklaami nähtavuse kohta Eesti meedias. Teadlikkuse ja nähtavuse küsimused olid ajendatud hoiakute teoreetilisest käsitlesest, mis väidab, et informatsiooni puudumisel loob inimene ise oma hoiaku teiste arvamuse ja väikeste infokildude abil. Vastusevariandid esimeses osas olid esitatud 10-palli skaalana, kuna antud skaala tüüp annab kirjanduse sõnul parimaid tulemusi (Coelho, Esteves 2007).

Teine alaosa oli pühendatud inimeste arvamuse välja uurimisele hetkel riigikogus menetluses olevate seaduseelnõude kohta. Selle alaosa küsimustega soovis autor teada saada, kas vastajad on nõus isapuhkuse perioodi pikemaks muutmise ja samuti ka isapuhkuse tasustamisega vanemahüvitisega.

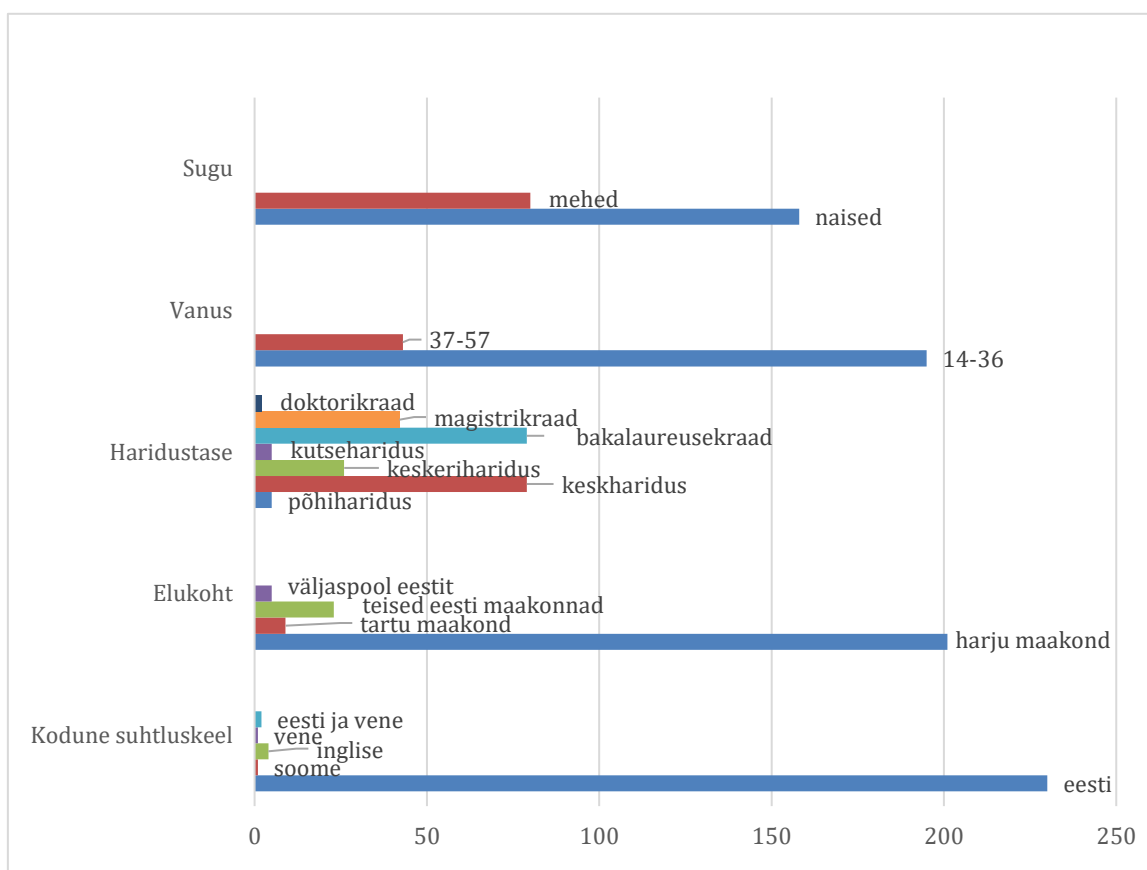
Kolmas alaosa oli suunatud vastaja isiklikule kogemusele. Küsimused isikliku kogemuse osas olid valikvastustega, uurides, kas vastajal endal on lapsi ja kas vastaja on kasutanud ükskõik mis vormis vanemapuhkust. Kolmas küsimus kolmandas alaosas uuris inimeste arvamust naiste tööturul eemaloleku kohta lapse saamise tõttu. Täpsemalt soovis autor selle küsimusega välja uurida, kas naiste olukord on vastajate arvates keerulisem selle tõttu, et naised peavad sünnitamise tõttu tööturul eemal olema. Antud teema on fookuses küsimustiku teises osas. Kolmandas alaosas oli veel ka avatud küsimus, mille autor tegi kohustuslikuks, lootes rohkem sisukaid vastuseid saada. Küsimus oli vabas vormis kõikidele vastajatele võimaluseks avaldada arvamust üldise vanemapuhkuse ja isapuhkuse kohta ükskõik, mis nurga alt. Antud küsimus kandis vilja ning sisukaid vastuseid tuli sinna 171.

Küsimustiku teine osa oli pealkirjaga „Lapse saamine ja tööturg“ ning oli suunatud vaid emadele, kes on sünnitamise tõttu pidanud tööturul eemal olema. Antud osas oli vaid kaks küsimust, millest esimene uuris seda, kuidas suhtus tööturult eemal olemine lapse saamisega seotus puhkusesse ning teine uuris konkreetselt tööturul eemal olnud emadelt, kas tööle naastes muutus neil palganumber lapse saamise tõttu töölt eemal olles.

Kolmas osa koosnes demograafilistest küsimustest, mis uurisid vastajate sugu, generatsiooni (kas X või Y), haridustaset, elukohta ning kodust suhtluskeelt.

3.1.1 Vastajate profiil

Töö läbi viimiseks koostatud küsimustikule vastas 239 inimest, millest arvesse läks 238 vastust. Vastanute hulgast olid 158 naised (66,4%) ning 80 mehed (33,6%). Vanuseline jaotus oli kallutatud noorema generatsiooni poole ehk vastanute hulgast kuulus 195 inimest (81,9%) Y generatsiooni ning 43 inimest (18,1%) X generatsiooni. Kõige suurema osa vastajatest moodustasid võrdselt bakalaureusekraadiga inimesed, keda oli 79 ning keskharidusega inimesed, keda oli samuti 79 (33,2%). Magistrikraadiga vastajaid oli 42 (17,6%) ning keskeriharidusega 26 (10,9%). Ülejäänud osa moodustasid kutseharidusega, põhiharidusega või doktorikraadiga inimesed. Vastajatest moodustas 84,5% Harjumaal elavad inimesed ning ülejäänud vastajad olid jaotatud kõikide Eesti maakondade peale ning 5 vastust tuli ka väljaspool Eestit elavatelt eestlastelt. Demograafiliste näitaja poole pealt oli küsitud veel ka vastajate kodust suhtluskeelt. 230 vastaja kodune suhtluskeel on eesti keel, ülejäänute puhul oli koduseks keeleks vene keel, inglise keel, soome keel ning kahe keele kombinatsioonina eesti ja vene keel. Järgnevalt on välja toodud vastajate profiil ka graafiku kujul.

3.2. Kvantitatiivne analüüs

Toetamaks kvalitatiivset analüüsi ja kontrollimaks hüpoteeside paika pidavust, koostas autor küsimustiku vastuseid kasutades ökonomeetrilised mudelid. Mudelid on kokku kolm ning kõik on koostatud kasutades vähimruutude meetodit, kuna antud andmete puhul oli see kõige mõistlikum meetod ning ka autorile kõige tuttavam. Mudelite koostamine toimus analüüsiprogrammis Gretl, kuna antud programmi on lihtne kasutada ja see on vabavarana kättesaadav.

Mudeli andmed valiti välja vastavalt hüpoteesidele ning mudelis kasutamise võimalikkusele. Võimalikest andmetest valiti sõltumatuteks muutujateks sugu, vanusevahemik, haridustase ja laste olemasolu. Kõiki sõltumatuid muutujaid kasutati kõigis kolmes mudelis. Sõltuvateks muutujateks olid mudelis 1 vastused küsimusele “Kuidas suhtud isapuhkuse olulisusesse”, mudelis 2 vastused küsimusele “Kas isapuhkust reklaamitakse piisavalt?” ning mudelis 3 vastused küsimusele “Kuidas hindad enda teadlikkust isapuhkuse hüvedest?”.

Enne analüüsi tegemist kodeeris autor andmed ümber, et oleks võimalik paremini hinnata sõltumatute muutujate mõju sõltuvatele muutujatele. Laste olemasolu puhul on lapsevanemad väärtusega 1 ja vastajad, kellel lapsi ei ole väärtusega 0. Sarnaselt on kodeeritud muutuja “sugu”, kus naine on väärtusega 1 ja mees väärtusega 0. Vanuse puhul on vanusevahemik 14-36 aastat ehk generatsioon Y väärtusega 1 ning vanusevahemik 37-57 aastat ehk generatsioon X väärtusega 0. Haridustase kodeeriti ümber aastateks järgnevalt: põhiharidus väärtusega 9, keskkharidus väärtusega 12, keskeriharidus väärtusega 13, kutseharidus väärtusega 14, bakalaureusekraad väärtusega 15, magistrikraad väärtusega 17 ning doktorikraad väärtusega 21.

3.2.1. Mudel 1

Lisa 2 annab ülevaate esimese sõltuva muutujaga tehtud mudelist. Mudeli puhul on näha, et see on statistiliselt oluline, kuid sõltumatutest muutujatest on olulisuse nivool 0.05 oluline vaid vastajate vanus. Vanuse koefitsent näitab, et noorem generatsioon peab isapuhkust olulisemaks. Peaaegu oluline olulisuse nivool 0.10 on sõltumatu muutuja sugu, millest tuleb välja, et naised peavad isapuhkust olulisemaks kui mehed.

Edasi viis autor läbi saadud mudeliga Ramsey RESET testi, et veenduda, kas kasutatud kuju on antud mudeli jaoks sobiv. Testi tulemus, mis on ära toodud lisas 2, kus p-value on väärtusega 0.237, näitab, et vastu tuleb võtta nullhüpotees ehk mudeli kuju on õige.

Edasi uuris autor, kas mudelis esinevate juhuslike liikmete dispersioonid on konstantsed ehk kas mudelis esineb heteroskedastiivsust. Selle testimiseks kasutati White testi (White 1980), mida esmakordselt mainiti aastal 1980 Halbert White poolt. White testi puhul tuleb vastu võtta nullhüpotees olulisusega $p=0,217$ ehk heteroskedastiivsust ei esine.

Järgmiseks tegevuseks on multikollineaarsuse analüüs. Multikollineaarsuse esinemisel on mudel ebaloogiline ja seda ei tohiks kasutada majandusteooria tõlgendamisel, kuna sõltumatud tegurid korreleeruvad omavahel. Gretli analüüsi tulemusest selgus et kõikide muutujate VIF (*variation inflation factor*) näitajad olid alla 10, mis annab mõista, et multikollineaarsust mudelis ei esine, seega võib mudelit kasutada majandusteooria tõlgendamiseks.

Viimaseks testiks on jääkliikmete allumine normaaljaotusele, millest tuli välja, et antud mudelis ei allu jäägid normaaljaotusele, vastu tuleb võtta sisukas hüpotees. Põhjuseks võib olla siinkohal näiteks see, et sõltuv muutuja ei ole mõjutatud piisavalt paljude sõltumatute muutujate poolt. Sama põhjuse tõttu on madal ka mudeli selgitusvõime, milleks on 0.043.

3.2.2. Mudel 2

Mudel 2 on ära toodud lisas 3. Mudeli analüüsil kasutati samu sõltumatuid muutujaid, mis esimese mudeli korral, sõltuvaks muutujaks oli küsimus “Kas isapuhkust reklaamitakse piisavalt?”. Mudel on statistiliselt oluline ning muutujatest on olulisuse nivool 0.05 olulised laste omamine ning haridustase. Koefitsendid annavad mõista, et lapsevanemate arust reklaamitakse isapuhkust pigem palju ning sama arvamus on kõrgemalt haritud inimestel. Seosed on loogilised.

Ramsey RESET testi tulemusena tuleb vastu võtta nullhüpotees ehk mudeli kuju on õige. Heteroskedastiivsuse testi puhul tuleb samuti vastu võtta nullhüpotees, heteroskedastiivsust ei esine. Multikollineaarsust mudelis ei esine. Jäägid alluvad normaaljaotusele. Mudeli selgitusvõime on parem kui esimesel mudelil, nimelt 0.073.

3.2.3. Mudel 3

Lisas 4 välja toodud mudel 3 näitab, et mudel on statistiliselt oluline ning statistiliselt kõige olulisem sõltumatu muutuja on laste olemasolu, mille koefitsent näitab ka loogilist seost, mille alusel lapsevanemate teadlikkus isapuhkuse hüvedest on suurem kui vastajatel, kellel lapsi ei ole. Samuti näitab mudel, et Y generatsioon on isapuhkuse hüvedest teadlikum, kui X generatsioon. Sugude vahel võrreldes on teadlikumad naised ning antud mudelis ei ole haridustase oluline muutuja.

Mudeli 3 kuju on õige, Ramsey RESET testis võib vastu võtta nullhüpoteesi. Samuti ei esine mudelis heteroskedastiivsust ja puudub ka mulitkollineaarsuse probleem. Jäägid alluvad normaaljaotusele. Ka selgitusvõime on sellel mudelil parem, kui eelneval kahel.

Tabel 3. Ökonomeetriliste mudelite üldandmete võrdlus

	mudel 1	mudel 2	mudel 3
Laste olemasolu (jah-1, ei-0)	0.333 (0.296)	0.999*** (0.385)	3.075*** (0.418)
Sugu (naine-1, mees-0)	0.360 (0.222)	0.244 (0.289)	0.568* (0.313)
Vanus (Ygen-1, Xgen-0)	0.824** (0.342)	-0.048 (0.445)	0.934* (0.483)
Haridus	-0.004 (0.049)	0.156** (0.064)	0.025 (0.070)
Vabaliige	7.869*** (0.772)	1.845* (1.004)	2.281** (1.090)
N	238	238	238
F	2.645***	4.618***	16.525***
Selgitusvõime R-squared	0.043	0.073	0.221

Allikas: Autori arvutused programmis Gretl

Märkused:

1. *** –statistiliselt oluline olulisuse nivool 0,01.
2. ** –statistiliselt oluline olulisuse nivool 0,05.
3. * –statistiliselt oluline olulisuse nivool 0,1.
4. Koefitsientide standardvead on sulgudes.

Tabel 3 annab koondülevaate läbi viidud testide tulemustest, tuues välja muutujate koefitsendid, olulisused ning standardvead.

3.3. Kvalitatiivne analüüs

Avatud küsimusele “Arvamus vanemapuhkuse/konkreetselt isapuhkuse teemal” tuli tekstiga vastuseid 171, mille autor kategoriseeris kolme rühma: isapuhkust ja praegust vanemapuhkuste süsteemi toetavad arvamused/mõtted, isapuhkuse või vanemapuhkuste süsteemi mitte toetavad arvamused ning ettepanekud ja ideed süsteemi kohta. Järgnevalt on kirja pandud tähtsaimad punktid, mis autori arvates on töö kontekstis olulised.

Positiivseid arvamusi isapuhkuse ja vanemapuhkuste süsteemi suunas oli ülekaalukalt rohkem, kui negatiivseid arvamusi. Mitmed vastused kuvasid väga selgelt hoiakut, et isapuhkus on väga oluline, kuna isa olemasolek lapse varajases arenguperioodis on tähtis, et tekiks side isa ja lapse vahel. Samuti toodi olulisuse põhjuseks välja see, et isad näeksid, kui raske tegelikult on last kodus kasvatada ja panustaksid tänu sellele rohkem ka kodustesse tegemistesse, mis ei hõlma ainult lapsega tegelemist. Isapuhkuse olemasolu aitab vastajate meelest ka tekitada ühtehoidvat peretunnetust. Pikemat isapuhkuse perioodi nähti ka lahendusena naiste kiiremini tööturule tagasimineku võimaldamiseks. Käsitlusel oleva puhkuseliigi olulisus toodi välja ka naiste tervise seisukohalt, arutledes, et isapuhkusel viibiv isa saab lapse eest hoolitsedes ja kodus aidates anda emale võimaluse sünnitusest taastuda ja puhata rohkem, kui ema seda üksi lapsega kodus olles teha saaks. Mitmed vastajad rõhusid antud teemal võrdsusele, tuues välja väite et vanematel peavad olema võrdsed võimalused laste eest hoolitsemisel ning et laps on mõlema vanema “projekt”, mitte ainult ema oma. Üks vastaja rõhutas, et just eriti esimese lapse puhul peaks olema võimalus mõlemal vanema pikemalt kodus olla, kuna olukord vanemate jaoks on uus ja mõlemad peaksid õppima, kuidas lapsega hakkama saada. Positiivsena toob autor välja ka ühe vastaja arvamuse, kes kirjutas, et Eesti peaks eeskujuna võtma põhjanaabritest, kus võimalust isal lapsega kodus olla on rohkem. Isapuhkuse süsteemi arendamise tulemuseks loodeti olevat pikemas perspektiivis ka soolise palgalõhe vähenemist.

Ettepanekute ja ideede kategoorias pandi vastajate poolt väga palju rõhku sellele, et riik kuvab küll välja isapuhkust ja selle olulisust, kuid tegelikult peaks riik suunama teavitustöö pigem tööandjatele, kuna praegusel hetkel näevad vastajad probleemi just tööandjate pigem negatiivses suhtumises isapuhkuse temaatikasse. Soovitakse näha rohkem seda, et tööandja julgustaks mehi kasutama seda võimalust minna isapuhkusele, sest isegi, kui riik julgustab, siis ei julgeta endiselt isapuhkust kasutada, kuna jääb mulje, et tööandja vaatab halvustavalt ning tekib tunne nagu seda teeb ka ühiskond. On vastajaid, kes soovivad veel rohkem reklaami isapuhkuse teemale. Väga mitmeid vastuseid tuli ettepanekuga muuta isapuhkuse periood veelgi pikemaks, kui hetkel planeeritav 30 päeva. Tööandjate koha pealt pakuti välja idee muuta ettevõtete poolt töö tegemine paindlikumaks lapse perre sündimise ajal. Näitena toodi kodust töötamise variant.

Ühe vastaja ettepanek oli muuta lapse 1,5 aastaseks saamise ajal isapuhkus kohustuslikuks, et ema saaks peale lapsehoolduspuhkust minna tööle tagasi isegi, kui last lasteaeda panna on veel liiga vara. Selles vanuses laste vanemate toetamiseks toodi välja veel ka ettepanek peale 1,5 aastat võiks riik hüvitada 50% vanemahüvitisest järgnevad pool aastat, kuna alles lasteaeda minev laps on pidevalt haige ja tööle naasnud ema peab ikka võtma puhkust või olema haiguslehel, et lapsega kodus olla. Välja käidi ka idee teha isapuhkus mingis osas täitsa kohustuslikuks. Ettepanekuna oli kirjas veel ka vanemapuhkuse arvestamine tööstaaži alla ja teha see pensioni arvestamisel pigem toetavaks argumendiks. Väga oluliseks peab autor ühe vastaja poolt välja toodud väidet, et rohkem peaks fookuses olema see, et lapsega kodus olev vanem on oluline lapsele, mitte et isapuhkus või vanemapuhkus on lapsevanemate võitlusareen või puhkeaeg. Vanemahüvitise poole pealt pakuti välja ka varianti, et kui isa puhkust välja ei võta, võiks selle arvelt suurenda emal hüvitise summa või hüvitise saamise periood.

Probleemkohtadena toodi vastajate poolt välja küsimus, et kas isapuhkuse perioodi pikenemine seab üksikemad ebasoosasse olukorda, kui nemad ei saa olla nii kaua kodus lapsega kui saavad seda olla mõlema vanemaga pered. Ühe vastaja meelest on probleemiks vanemahüvitise lagi, mis seab ebasoodsasse olukorda tippspetsialistid, kes ei võta isapuhkust seetõttu, et nende sissetulekut antud perioodiks kärbitakse liialt. Arvatakse ka, et X generatsiooni seas on endiselt soorollid liialt paigas ja antud generatsiooni mehed ei soovi isapuhkust võtta, kuna kardetakse, et selle peale vaadatakse negatiivse pilguga. Antud mure illustreerimiseks saab tuua kohe ühe vastaja arvamuse, et naiste töö ongi last kasvatada ja mehed ei peaks lapsega kodus olema. Negatiivse hoiaku kategooriasse liigitus ka vastus, et isapuhkus ei peaks olema riigi poolt tasustatud ja pika perioodiga, kuna isad hakkaksid seda ära kasutama just puhkuse eesmärgil.

Ühe vastaja meelest on poliitikute poolt naiivne arvata, et sellisesse süsteemi raha paigutamine ühiskonda paremaks muudab. Lisaks on mitmed vastajad kirjutanud, et puhkust vanematele juba niigi palju ja peaks isegi vähem olema.

Küsimustikule vastanute seast oli lapsevanemaid 62 ehk 26,05% ning koguvalimist oli mingis vormis vanemapuhkust kasutanud vaid 51 inimest. Samas vastusevariandi "Ei ole kumbagi puhkust kasutanud, aga võimalusel/vajadusel (lapse saamise korral) kasutaksin" valis lausa 183 inimest, seega kindla ei vanemapuhkuse kasutamisele ütlesid vaid 4 inimest. See näitab tugevalt seda, et antud vanemapuhkuste süsteem on vajalik ning seda ka kasutatakse.

Järgnevalt paluti vastajatel väljendada oma arvamust teemal, kas naiste olukord tööturule naastes on keeruline seoses lapse saamise tõttu tööturult eemal olekuga. 98 inimest vastasid "jah", 97 "pigem jah" ning 34 inimese arvates on olukord "nii ja naa". Seega koguvalimist suurem osa usub, et naiste olukord on raskem ning seda olukorda illustreerib ka küsitluse osa "Lapse saamine ja tööturg", kus vastajaid oli vähe ning lisaks eitavatele vastustele küsimuse "Kas lapse saamine mõjutas palganumbrit" kohta, tuli ilmsiks ka olukordi, kus lapse saamise tõttu oma töökohale naasta üritanud emasid kas koondati, neid pandi katseajale või vähendati nende palka. Üldjoontes oli antud küsimustiku osas siiski positiivsed vastused kui selle põhjal üldistusi teha ei saa, kuna valim oli väga väike.

Kui vastajatelt küsiti nende arvamust Riigikogus menetlusel olevate seadusemuudatuste kohta, oli 204 inimest isapuhkuse perioodi pikemaks muutmise poolt. 29 inimesel puudus aramus antud teema kohta ning isapuhkuse perioodi pikemaks muutmise vastu oli vaid 1 inimene. Ülejäänud vastajad olid seisukohal, et praegu kavandatud 30 päeva ei ole piisav ning see periood võiks olla veel pikem. Samas küsimustiku osas küsiti arvamust ka selle kohta, et kas isapuhkus peaks olema vanemahüvitisega tasustatud. 73,5% vastajatest on hüvitamise poolt ning 54 vastajat (22,7%) arvavad et pigem peaks. Täielikult vastu ei olnud mitte ükski vastaja, vahepealse variandi „ei ühte ega teist“ valis 4 inimest ning „ei, pigem“ oli vaid 5 vastaja valik. Seega üldine aramus on pigem isapuhkuse perioodi pikendamise ja selle tasustamise poolt.

3.4. Järeldused

Järelduste osas toob autor välja uuringu tulemuste vastavuse töö hüpoteesidega ja teoreetilise põhjaga. Samuti lahkab see osa uurimisprobleemi tulemusi. Töö uurimisküsimus ja eesmärk oli välja uurida millised on X ja Y generatsioonide hoiakud isapuhkuse suunas ning kas ja kuidas need omavahel erinevad. Hüpoteesid, mis töö algul said paika pandud olid „isapuhkusesse suhtutakse eestlaste seas positiivselt“, „Y generatsioon on positiivsemalt meelestatud kui X generatsioon“ ning väiksema fookusega hüpotees oli „Emade olukord tööturul on lapse saamise tõttu ebasoodsam“.

Hüpotees, mis väitis, et eestlased on isapuhkuse suunas pigem positiivselt meelestatud sai tõestust nii küsimustiku esimesest küsimusest, kus 10 punkti skaalal oli keskmine vastus 8.82. Sama hüpotees sai kinnitust ka töö kvalitatiivses analüüsis lahates vastajate avatud vastusega küsimust „Arvamused isapuhkuse ja vanemapuhkuste teemal“, kui väga suur osa vastustest olid isapuhkuse olulisust rõhutavad. Töö kvantitatiivse analüüsi esimesest mudelist selgus ka teise hüpoteesi paikapidavus ehk Y generatsioon on isapuhkuse suunas positiivsemalt meelestatud, kui X generatsioon. Samuti selgub ka, et naiste jaoks on isapuhkus olulisem, kui meeste jaoks. Lisaks olulisusele uuris töö autor ka isapuhkuse reklaami väljakuvamise piisavust Eesti meedias. Tuli välja, et lapsevanemate arust oli reklaami pigem palju, mis on loogiline ka selles võtmes, et inimesed kipuvad tähele panema enda ümber neid teemasid, millega nad ise on seotud. Reklaami nähti piisavalt ka rohkem kõrgharitud inimeste seas. Siinjuures tuleb autori arvates meedias rohkem isapuhkuse olulisusest rääkida, kuna see aitab inimestel luua hoiakuid õige informatsiooni põhjal. Seoses teavitustööga, tuli kvalitatiivses analüüsis välja, et vastajate arvates tuleks teavitustööd teha rohkem tööandjate suunas, et ettevõtted julgustaks inimesi kasutama vanemapuhkuseid ning kindlustaks sealjuures ka vanemapuhkuselt tagasi tulles töö olemasolu.

Probleemkohana tuli isapuhkuse teemal välja vastustest ja ka kirjanduse ülevaatest see, et tippspetsialistide puhul kärbitakse hüvitise suurus liialt, kuna süsteem sätestab selle, et lagi on kolmekordne eesti keskmine brutopalk. Selle lahenduseks pakub autor Soomes kasutusel olevat süsteemi, kus on erinevatel palgatasemetel erinevad protsentuaalsed hüvitamismäärad.

Kvalitatiivse analüüsi peamine tulemus oli see, et hästi tasustatud vanemapuhkuste süsteem on inimeste jaoks oluline, kuna see aitab luua vanematel lapsega sidet ja õppida last kasvatama

rahulikus keskkonnas, sealjuures muretsemata sissetulekute pärast. Oli ka vastuseid, mis kinnitasid autori poolt paika pandud kolmandat hüpoteesi, milleks oli see, et naiste olukord on laste saamise tõttu tööturul keerulisem. Selle lahendusena nähti pikema perioodiga ning täielikult tasustatud isapuhkuse süsteemi.

Limitatsioonina toob autor antud uurimusküsimustiku valimi puhul välja valimi kallutatuse Harjumaa elanike ning pigem noorema generatsiooni poole, seega tulemuste tõlgendamise puhul tuleks seda arvesse võtta.

KOKKUVÕTE

2017 aasta teises pooles Eesti meedias rohkelt kajastust leidnud isapuhkusele tähelepanu tõmbav kampaania „Papsiga kodus“ üritas tõsta Eesti isade ja ka tulevaste isade teadlikkust isapuhkuse temaatikast ning selle olulisest. Sellest sotsiaalkampaaniast ajendatuna sai antud bakalaureusetöös paika pandud eesmärk uurida eesti inimeste hoiakuid isapuhkuste suhtes ning võrrelda neid hoiakuid X ja Y generatsioonide vahel. Töö eesmärgi saavutamiseks jagati veebikeskkonnas ankeetküsitlust, millele tuli 238 arvestatavat vastust ning nende vastuste põhjal teostati ka töös kajastatud analüüsid.

Uuringu tulemuste põhjal selgus kõikide töös püsitatud hüpoteeside paikapidavus:

- Vastajad on isapuhkuse suhtes pigem positiivselt meelestatud.
- Y generatsiooni hoiak isapuhkuse suhtes on positiivsem kui X generatsiooni oma.
- Vastajate arvates on naiste olukord tööturul raskem tulenevalt faktist, et nad peavad laste saamise tõttu tööturult eemal olema.

Tähtsaimad tulemused, mis uuringust selgusid on järgnevad:

- Isapuhkuse olemaosolu on väga oluline lapse ja isa vahel tugeva seose loomiseks lapse varases arengustaadiumis.
- Isapuhkus aitab jagada vastutust periseseselt vähendades sellega kindlate soorollide kinnistumist ning suurendades võrdsust mehe ja naise vahel koduses keskkonnas.
- Isapuhkuse kasutamine õigel hetkel aitab emadel soovi korral kiiremini ja turvatundega tööturule tagasi minna.
- Enamus vastajatest olid isapuhkuse perioodi pikendamise poolt, sooviti näha seda perioodi isegi pikemana kui praegu kavandatav 30 päeva.
- Vastajad leidsid, et fookusesse tuleks pigem tuua vanemapuhkuste olulisus lapse jaoks, mitte vanemate jaoks.
- Probleemina toodi välja isapuhkuse hüvitise lagi, mis mõjutab isapuhkuse kasutamist just kõrgema palgaga tippspetsialistide seas.
- Teavitustöö fookus peaks olema tööandjate suunas.

Tulenevalt ankeetküsitluse tulemustest ning põhjamaade vanemapuhkuste süsteemi ülevaatest soovib autor omalt poolt lahendusi mõningatele välja toodud probleemidele:

- Tippspetsialistide hüvitise kärpimise vähendamiseks soovib autor kasutusele võtta sarnase süsteemi nagu on hetkel Soomes, kus hüvitise suurus on astmelise süsteemina vastavalt aastapalgale.
- Fookuse suunamine tööandjate teavitamisele on välja pakutud vastajate endi poolt ning autor toetab seda ettepanekut, kuna endiselt ei kasutata isapuhkust, kuna tööandjad ei suhtu sellesse positiivselt.
- Samuti teeb autor ettepaneku tööandjatele võimaluse korral pakkuda lisaks omalt poolt äsja isaks saanud töötajatele kodust töötamise võimalust.
- Viimase soovitusena teeb autor ettepaneku jätkata „Papsiga kodus“ tüüpi teavituskampaaniate korraldamist, kuna piisava informatsiooni põhjal loovad inimesed omale teadlikke hoiakuid.

Käesoleva töö põhjal võib väita, et eestlaste hoiakud isapuhkuse suhtes on positiivsed ja seda nähakse vajaliku sotsiaalse meetmena nii pereelu parandamisel kui ka soolise võrdõiguslikkuse suurendamisel. Kokkuvõtvalt saab öelda, et sellised sotsiaalsed teemad on inimesele olulised ja tänu sellele avaldatakse sellistes uuringutes ka ausalt oma arvamust nende teemade kohta.

SUMMARY

GENERATIONS X AND Y ATTITUDES TOWARD PATERNITY LEAVE

Indra Tupp

In the second half of 2017 a social campaign called „Home with dad“ tried to raise awareness toward paternity leave among fathers and fathers to-be. This Bachelor thesis is driven by this campaign to find out the attitudes of estonians toward paternity leave. This thesis also aimed to compare these attitudes between generations X and Y. To find out the attitudes, the author carried a web-based survey during the period of 3rd of april to 23rd of april 2018. Total amount of 239 answers were recieved of which 238 were taken into consideration.

Based on the qualitative and quantitative analysis of the results of this survey, it appeared that all three hypotheses were confirmed:

- Respondents have a positive attitude toward paternity leave.
- The generation Y's attitude is more positive than generation X's attitude.
- Respondents think that women's situation in the labour market is more difficult due to the fact that they have to spend time away from the labour market while having children.

The most important outcomes from the analysis were:

- Paternity leave is important for a strong connection to evolve in the early stage of a childs development.
- Paternity leave helps to share responsibilities inside the family which decreases traditional gender roles. This also increases gender equality in the family.
- Paternity leave at certain moments gives mothers an opportunity to enter the labour market quicker and with a secure feeling.
- Most of the respondents were in favor of changing the lenght of the paternity leave to a longer period than 30 days which is being planned at the moment.
- The respondents found that the focus should be directed to parental leave's importance to

the child rather than the importance to the parents.

- As a problem the respondents brought out the ceiling for the payments of paternity leave that affects high-skilled workers the most.
- The focus of this social welfare campaign should be directed more towards employers not employees.

According to the results of the survey, the author wishes to bring out some of the most important suggestions to previously mentioned problems:

- To lessen the decreasing of high-skilled specialists' paternity leave payments in Estonia, the author suggests to implement a similar system to Estonia as it is in Finland, where the paternity leave payment is compliant with the annual salary and is calculated as percentages of this salary.
- The respondents suggested to direct the focus to employers, due to the fact that employers don't see paternity leave in a good light. The author supports that proposal.
- The employers should offer a home office option to employees who have just become fathers.
- Finally the author wishes to see more of „Home with dad“ type of social campaigns so people could develop their attitudes toward paternity leave based on correct information.

On the basis of this thesis, the author can say that Estonians' attitudes towards paternity leave are positive and people see paternity leave as an important social instrument in regards of improving the modern family dynamics and making an attempt to decrease the gender gap. As a result this kind of social subjects are important to people and people are willing to give their honest opinion when asked.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Anderson, D.J., Binder, M., Krause, K. (2002) The Motherhood Wage Penalty: Which Mothers Pay It and Why? *American Economic Review*. Vol. 92, 354-358
- Angelov, N., Johansson, P., Lindahl, E. (2016) Parenthood and the Gender Gap in Pay. *Journal of Labor Economics*. Vol. 34, issue 3, 545 - 579
- Avendado, M., Berkman, L.F., Brugiavini, A., Pasini, G. (2015) The long-run effect of maternity leave benefits on mental health: Evidence from European countries. *Social Science & Medicine*. Vol 132, 45-53
- Boll, C., Leppin, J., Reich, N. (2014) Paternal childcare and parental leave policies: evidence from industrialized countries. *Review of Economics of the Household*. Vol. 12, Issue 1, 129-158
- Cabrera, N.J., Tamis-LeMonda, C.S., Bradley, R.H., Hoeffferth, S., Lamb, M.E. (2000) Fatherhood in the Twenty-First Century. *Child Development*. Vol 71(1), 127-136
- Coelho, P.S., Esteves, S.P. (2007) The choice between a five-point and a ten-point scale in the framework of customer satisfaction measurement. *International Journal of Marketing Research*, Vol. 49(3), 313-339
- Cools, S., Fiva, J.H., Kirkebøen L.J. (2015) Causal Effects of Paternity Leave on Children and Parents. *Scandinavian Journal of Economics*. Vol.117(3), 801-828
- Dearing, H. (2016). Gender equality in the division of work: How to assess European leave policies regarding their compliance with an ideal leave model. *Journal of European Social Policy*, Vol. 26(3) 234-247.
- Pratkanis, A.R., Greenwald, A.G. (1989). *A Sociocognitive model of attitude structure and function*. New York: Academic Press.
- Hogg, M.A., Vaughan, G.M. (2008). *Social Psychology*. 5th ed. Essex: Pearson Education Limited
- Laste sünni mõjud riigi tuludele*. Sotsiaalministeerium. Kättesaadav: <https://riigitulu.ee>, 14. mai 2018.
- OECD. (2017) Key characteristics of parental leave system. OECD Family Database. [Online] https://www.oecd.org/els/soc/PF2_1_Parental_leave_systems.pdf (14. mai 2018)

- Rehel, E.M. (2014) When Dad Stays Home Too: Paternity Leave, Gender, and Parenting. *Gender & Society*. Vol. 28, 110-132
- Rudi, A. (2017) Sotsiaalkampaania „Isad lastega koju“ läheb maksma 99 000 eurot. – *Postimees*, 28. november.
- Ruhm, C.J. (1998) The Economic Consequences of Parental Leave Mandates: Lessons From Europe. *The Quarterly Journal of Economics*. Vol. 113(1), 285-317
- Sigurðardóttir, H.M., Garðarsdóttir, O. (2018) Backlash in gender equality? Fathers' parental leave during a time of economic crisis. *Journal of European Social Policy*, 1-15
- Strauss, W., Howe, N. (1991) *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. New York: William Morrow and Company Inc.
- Tööandjale ja töötajale*. Sotsiaalministeerium. Kättesaadav: <https://papsigakodus.ee/tooandjale-ja-tootajale/>, 23. aprill 2018
- Vanemapuhkused*. Sotsiaalministeerium. Kättesaadav: <https://www.sm.ee/et/vanemapuhkused>, 01. mai 2018.
- White, H. (1980) A Heteroskedasticity-Consistent Covariance Matrix Estimator and a Direct Test for Heteroskedasticity. *Econometrica*. Vol. 48, 817-838
- Zimbardo, P.G., Leippe, M.R. (1991). *The Psychology of Attitude Change and Social Influence*. Ameerika ühendriigid: McGraw-Hill, Inc.

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

Hoiakud isapuhkuse suhtes

Tere, kallid vastaja!

Mina olen TTÜ rakendusliku majandusteaduse eriala tudeng ning kirjutan lõputööd teemal "hoiakute erinevused isapuhkuse suhtes generatsioonide X ja Y vahel" (Generatsioonide liigitus põhineb Strauss & Howe 1991 aasta teoorial, mille puhul X generatsiooni kuuluvad inimesed, kes on sündinud vahemikus 1961-1981 ning Y generatsiooni aastatel 1982-2004 sündinud inimesed). Lõputöö eesmärk on leida need põhilised hoiakud ja erimeelsused isapuhkuse teemal generatsioonide võrdluses ning lisaks on soov läheneda kaudselt ka emapuhkuse poolt tekitatud palgalõhe probleemile.

Täna sind juba ette ära, et annad panuse mu bakalaureusekraadi saamiseks.

Aitäh!

*Lisainfo saamiseks, küsimuste, murede ja kommentaaride korral võite võtte ühendust e-maili teel: indra.tupp@gmail.com

*Required

Hoiakud isapuhkuse kohta

Isapuhkus on Eestis viimasel ajal võetud rohkem fookusesse ning selle kohta on koostatud ka sotsiaalkampaania, mis on algatatud Sotsiaalministeeriumi poolt julgustamaks kõiki Eesti isasid lastega koju jääma, et parandada võimalust teha pereelu puudutavaid otsuseid ja et lapsed ei peaks kasvama igapäevaselt ainult ema hoole all. Antud küsimustiku osas soovingi teada just arvamust isapuhkuse olulisuse kohta ja ka teadlikkust antud teemal.

Rohkem infot isapuhkuse ja selle hüvede kohta: <https://papsigakodus.ee/tooandjale-ja-tootajale/>

1. Kuidas suhtud isapuhkuse olulisusesse? * (ebaoluline -> oluline)
1(0,4%) **2**(0%) **3**(0,4%) **4**(0,8%) **5**(3,3%) **6**(2,9%) **7**(10,9%) **8**(16,7%) **9**(11,3%) **10**(53,1%)
2. Kas isapuhkust reklaamitakse piisavalt? * (mitte piisavalt -> liiga palju)
1(10%) **2**(8,4%) **3**(16,3%) **4**(18%) **5**(19,7%) **6**(11,7%) **7**(6,7%) **8**(5,9%) **9**(2,1%) **10**(1,3%)
3. Kuidas hindad enda teadlikkust isapuhkuse hüvedest? * (ei ole teadlik -> olen teadlik)
1(13%) **2**(9,2%) **3**(15,9%) **4**(14,2%) **5**(15,9%) **6**(8,4%) **7**(7,5%) **8**(7,1%) **9**(5,9%) **10**(2,9%)

Arvamused Riigikogus menetlusel olevate seadusemuudatuste kohta isapuhkuse teemal

Praegu on Riigikogus seaduseelnõu, millega on kavas muuta isapuhkuse periood pikemaks, täpsemalt 30-päevale. Samuti näevad muudatused ette, et isapuhkuse perioodi hakatakse tasustama vanemahüvitisega ning isa vanemahüvitisele on õigus kõikidel isadel sõltumata nende eelnevast töösuhtest ja töötamise lepingulisest vormist. Isad võivad hakata oma õigust kasutama nii emaga samal ajal kui ka eraldi kuni lapse 3-aastaseks saamiseni. Muudatus on plaanitud jõustuma 1. juulil 2020. Järgnevad küsimused ongi selle seaduseelnõu kohta.

4. Kas arvad, et isapuhkuse perioodi oleks vaja muuta pikemaks (30 päeva peale)? *

- Jah – 85,6%
- Ei – 0,4%
- Ei oma antud teemal arvamust – 12,1%
- Peaks olema pikem – 1,9%

5. Kas riik peaks isapuhkuse perioodi tasustama vanemahüvitisega? *

- Jah, kindlasti peaks – 73,6%
- Jah, pigem peaks – 22,6%
- Ei ühte ega teist – 1,7%
- Ei, pigem mitte – 2,1%
- Ei, üldse mitte – 0%

Isiklik kogemus

Siin osas küsin paar küsimust isikliku kogemuse kohta antud teemal. Kui kogemus puudub, ei ole hullu. Olemas on ka lahter lihtsalt arvamuse avaldamiseks.

INFO ERINEVATE VANEMAPUHKUSTE KOHTA: <https://www.sm.ee/et/vanemapuhkused>

6. Kas Teil endal on lapsi? *

- Jah – 25,9%

Ei – 74,1%

7. Kas oled kasutanud ükskõik mis vormis vanemapuhkust? Kas tahaksid kasutada? *

- Jah, rasedus- ja sünnituspuhkust – 10%
- Jah, isapuhkust – 3,3%
- Jah, lapsepuhkust – 0,8%
- Jah, lapsehoolduspuhkust – 7,1%
- Ei ole kumbagi puhkust kasutanud, aga võimalusel/vajadusel (laste saamise korral) teeksin seda – 77%
- Ei ole puhkust kasutanud ja ei teeks ka seda – 1,7%

8. Kas leiad, et naiste olukord tööturul on keerulisem tulenevalt faktist, et naised saavad lapsi ja peavad tööturult eemal olema? * Mark only one oval.

- Jah – 41,2%
- Pigem jah – 40,8%
- Nii ja naa – 14,3%
- Pigem ei - 2,9%
- Ei – 0,8%

9. Arvamus vanemapuhkuse/konkreetselt isapuhkuse teemal (kirjutage julgelt kõik murekohad, mõtted ja arvamused antud teemal) *

Vastused vastajata anonüümsuse tagamiseks eemaldatud

Lapse saamine ja tööturg

See on valikuline osa ja on mõeldud ainult lapsega emadele, kes on võtnud lapsehoolduspuhkust ning peale seda tööturule (soovitavalt samale töökohale) naasnud. Kui sa antud osa sihtrühma ei kuulu, vajuta kohe "NEXT".

10. Kuidas suhtus tööandja lapsepuhkusesse?

Avatud küsimus.

11. Kas tööle tagasi tülles oli sinu palk muutunud ehk kas lapse saamine mõjutas palganumbrit?

Avatud küsimus.

Demograafilised küsimused

Siin osas uurin natukene üldiseid näitajaid, mille põhjal hiljem võrdlusi teha.

12 Sugu *

- Naine – 66,5%
- Mees – 33,5%

13. Vanus (2 generatsiooni vanusevahemikud) *

- 14-36 – 82%
- 37-57 – 18%

14. Haridustase *

- Põhiharidus – 2,1%
- Keskkharidus – 33,2%
- Keskeriharidus – 10,9%
- Kutseharidus – 2,1%
- Bakalaureusekraad – 33,2%
- Magistrikraad – 17,6%
- Doktorikraad – 0,8%

15. Elukoht *

- Harju maakond – 84,5%
- Tartu maakond – 3,8%
- Ida-Viru maakond – 0,4%
- Pärnu maakond – 1,3%
- Lääne-Viru maakond – 0,8%
- Viljandi maakond – 0,8%
- Rapla maakond – 0,8%
- Võru maakond – 1,7%
- Saare maakond – 0,4%
- Jõgeva maakond – 0,4%
- Järva maakond – 1,3%
- Valga maakond – 0,4%
- Hiiu maakond – 1,3%
- Väljaspool Eestit – 2,1%

16 Kodune suhtluskeel *

- Eesti – 96,6%
- Vene – 0,4%
- Inglise – 1,7%
- Other: Soome – 0,4%, Eesti ja vene – 0,8%

Lisa 2. Model 1

Model 1: OLS, using observations 1-238
Dependent variable: Attitude

	<i>Coefficient</i>	<i>Std. Error</i>	<i>t-ratio</i>	<i>p-value</i>	
const	7.86921	0.771578	10.20	<0.0001	***
Children	0.332628	0.295693	1.125	0.2618	
Sex	0.359786	0.221849	1.622	0.1062	
Age	0.823787	0.341801	2.410	0.0167	**
Education	-0.00358434	0.0494140	-0.07254	0.9422	
Mean dependent var	8.819328	S.D. dependent var		1.595393	
Sum squared resid	577.0317	S.E. of regression		1.573700	
R-squared	0.043432	Adjusted R-squared		0.027010	
F(4, 233)	2.644769	P-value(F)		0.034345	
Log-likelihood	-443.0969	Akaike criterion		896.1939	
Schwarz criterion	913.5552	Hannan-Quinn		903.1908	

RESET test for specification -

Null hypothesis: specification is adequate

Test statistic: $F(2, 231) = 1.44908$

with p-value = $P(F(2, 231) > 1.44908) = 0.236912$

White's test for heteroskedasticity -

Null hypothesis: heteroskedasticity not present

Test statistic: $LM = 14.2865$

with p-value = $P(\text{Chi-square}(11) > 14.2865) = 0.217541$

Test for normality of residual -

Null hypothesis: error is normally distributed

Test statistic: $\text{Chi-square}(2) = 112.67$

with p-value = $3.42052e-025$

Variance Inflation Factors

Minimum possible value = 1.0

Values > 10.0 may indicate a collinearity problem

Children 1.619
Sex 1.055
Age 1.662
Education 1.007

$VIF(j) = 1/(1 - R(j)^2)$, where $R(j)$ is the multiple correlation coefficient between variable j and the other independent variables

Belsley-Kuh-Welsch collinearity diagnostics:

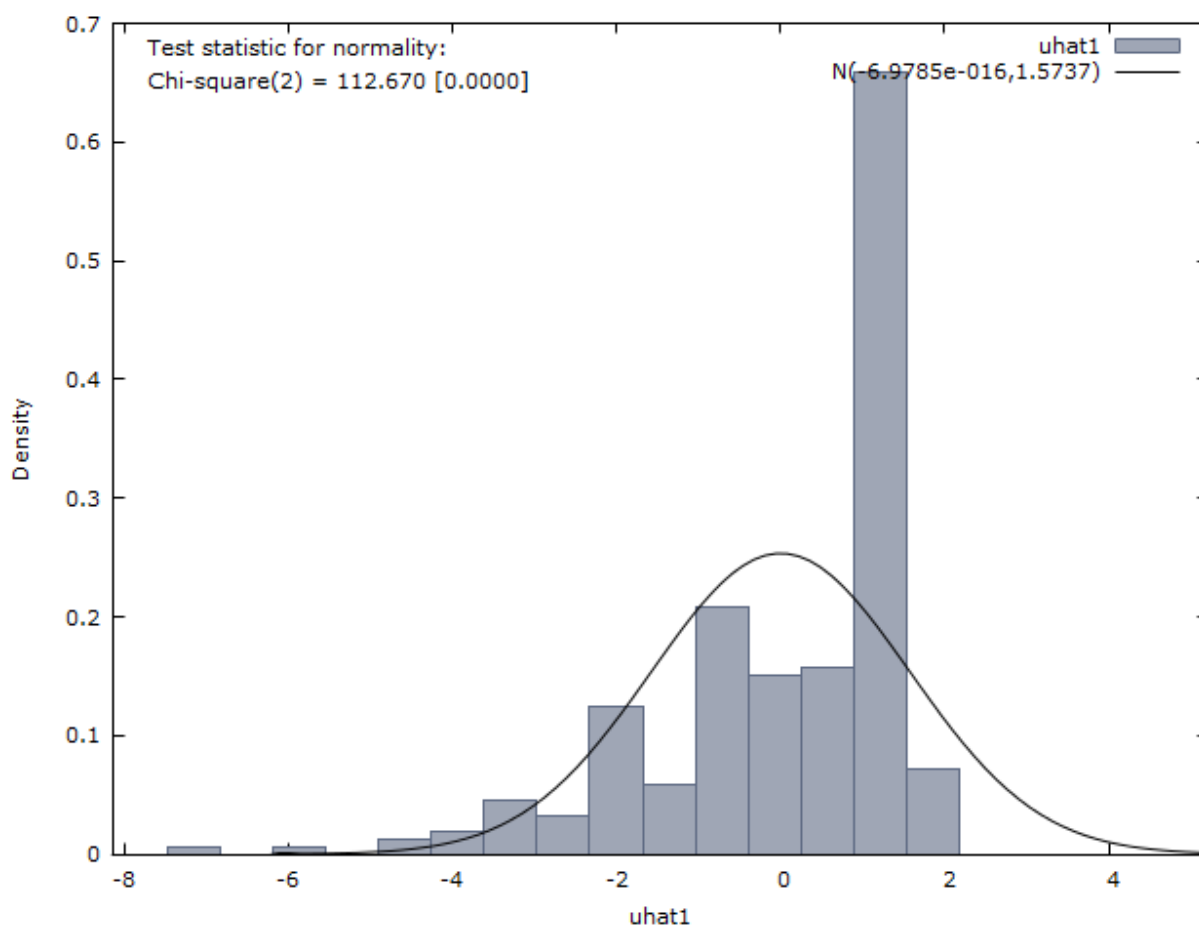
--- variance proportions ---

lambda	cond	const	Children	Sex	Age	Education
3.837	1.000	0.001	0.009	0.017	0.006	0.001
0.834	2.145	0.000	0.463	0.013	0.016	0.000
0.250	3.916	0.005	0.005	0.970	0.045	0.006
0.069	7.441	0.032	0.499	0.000	0.869	0.075
0.010	19.502	0.963	0.024	0.000	0.065	0.918

lambda = eigenvalues of $X'X$, largest to smallest

cond = condition index

note: variance proportions columns sum to 1.0

Lisa 3. Model 2

Model 2: OLS, using observations 1-238
Dependent variable: Attitude

	<i>Coefficient</i>	<i>Std. Error</i>	<i>t-ratio</i>	<i>p-value</i>	
const	1.84526	1.00368	1.839	0.0673	*
Children	0.999835	0.384641	2.599	0.0099	***
Sex	0.244155	0.288584	0.8460	0.3984	
Age	-0.0478339	0.444619	-0.1076	0.9144	
Education	0.155772	0.0642784	2.423	0.0161	**
Mean dependent var	4.415966	S.D. dependent var		2.108671	
Sum squared resid	976.4038	S.E. of regression		2.047089	
R-squared	0.073462	Adjusted R-squared		0.057556	
F(4, 233)	4.618431	P-value(F)		0.001318	
Log-likelihood	-505.6884	Akaike criterion		1021.377	
Schwarz criterion	1038.738	Hannan-Quinn		1028.374	

RESET test for specification -

Null hypothesis: specification is adequate

Test statistic: $F(2, 231) = 0.135382$

with $p\text{-value} = P(F(2, 231) > 0.135382) = 0.873451$

White's test for heteroskedasticity -

Null hypothesis: heteroskedasticity not present

Test statistic: $LM = 14.6048$

with $p\text{-value} = P(\text{Chi-square}(11) > 14.6048) = 0.201316$

Test for normality of residual -

Null hypothesis: error is normally distributed

Test statistic: $\text{Chi-square}(2) = 2.07867$

with $p\text{-value} = 0.353691$

Variance Inflation Factors

Minimum possible value = 1.0

Values > 10.0 may indicate a collinearity problem

Children	1.619
Sex	1.055
Age	1.662
Education	1.007

$VIF(j) = 1/(1 - R(j)^2)$, where $R(j)$ is the multiple correlation coefficient between variable j and the other independent variables

Belsley-Kuh-Welsch collinearity diagnostics:

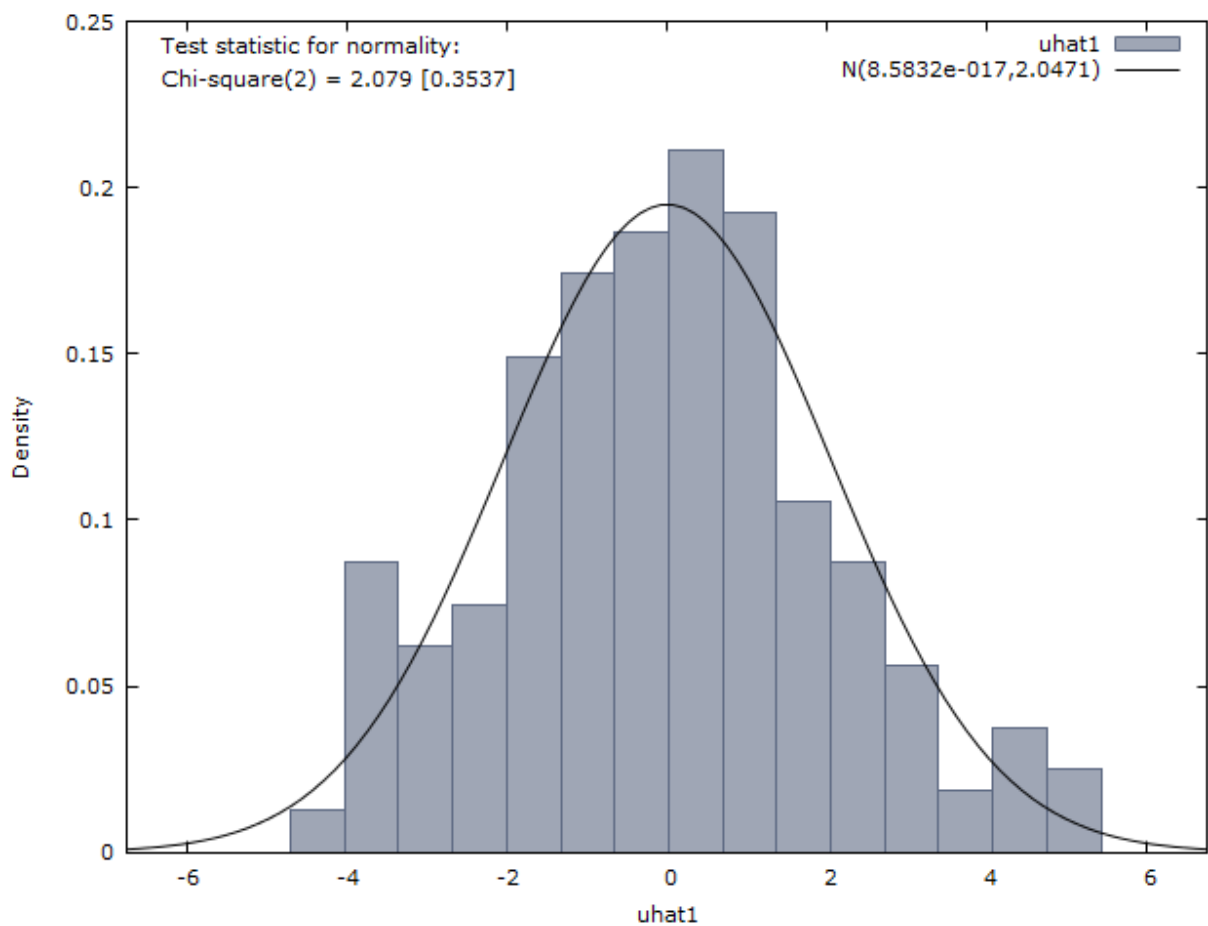
--- variance proportions ---

lambda	cond	const	Children	Sex	Age	Education
3.837	1.000	0.001	0.009	0.017	0.006	0.001
0.834	2.145	0.000	0.463	0.013	0.016	0.000
0.250	3.916	0.005	0.005	0.970	0.045	0.006
0.069	7.441	0.032	0.499	0.000	0.869	0.075
0.010	19.502	0.963	0.024	0.000	0.065	0.918

lambda = eigenvalues of $X'X$, largest to smallest

cond = condition index

note: variance proportions columns sum to 1.0

Lisa 4. Model 3

Model 3: OLS, using observations 1-238
Dependent variable: Attitude

	<i>Coefficient</i>	<i>Std. Error</i>	<i>t-ratio</i>	<i>p-value</i>	
const	2.28091	1.08989	2.093	0.0375	**
Children	3.07471	0.417681	7.361	<0.0001	***
Sex	0.568058	0.313372	1.813	0.0712	*
Age	0.934238	0.482811	1.935	0.0542	*
Education	0.0253087	0.0697998	0.3626	0.7172	
Mean dependent var	4.579832	S.D. dependent var		2.497242	
Sum squared resid	1151.349	S.E. of regression		2.222929	
R-squared	0.221000	Adjusted R-squared		0.207627	
F(4, 233)	16.52535	P-value(F)		6.19e-12	
Log-likelihood	-525.3012	Akaike criterion		1060.602	
Schwarz criterion	1077.964	Hannan-Quinn		1067.599	

RESET test for specification -

Null hypothesis: specification is adequate

Test statistic: $F(2, 231) = 0.487038$

with $p\text{-value} = P(F(2, 231) > 0.487038) = 0.615073$

White's test for heteroskedasticity -

Null hypothesis: heteroskedasticity not present

Test statistic: $LM = 11.8586$

with $p\text{-value} = P(\text{Chi-square}(11) > 11.8586) = 0.374362$

Test for normality of residual -

Null hypothesis: error is normally distributed

Test statistic: $\text{Chi-square}(2) = 2.67439$

with $p\text{-value} = 0.262582$

Variance Inflation Factors

Minimum possible value = 1.0

Values > 10.0 may indicate a collinearity problem

Children 1.619
Sex 1.055
Age 1.662
Education 1.007

$VIF(j) = 1/(1 - R(j)^2)$, where $R(j)$ is the multiple correlation coefficient between variable j and the other independent variables

Belsley-Kuh-Welsch collinearity diagnostics:

--- variance proportions ---

lambda	cond	const	Children	Sex	Age	Education
3.837	1.000	0.001	0.009	0.017	0.006	0.001
0.834	2.145	0.000	0.463	0.013	0.016	0.000
0.250	3.916	0.005	0.005	0.970	0.045	0.006
0.069	7.441	0.032	0.499	0.000	0.869	0.075
0.010	19.502	0.963	0.024	0.000	0.065	0.918

lambda = eigenvalues of $X'X$, largest to smallest

cond = condition index

note: variance proportions columns sum to 1.0

